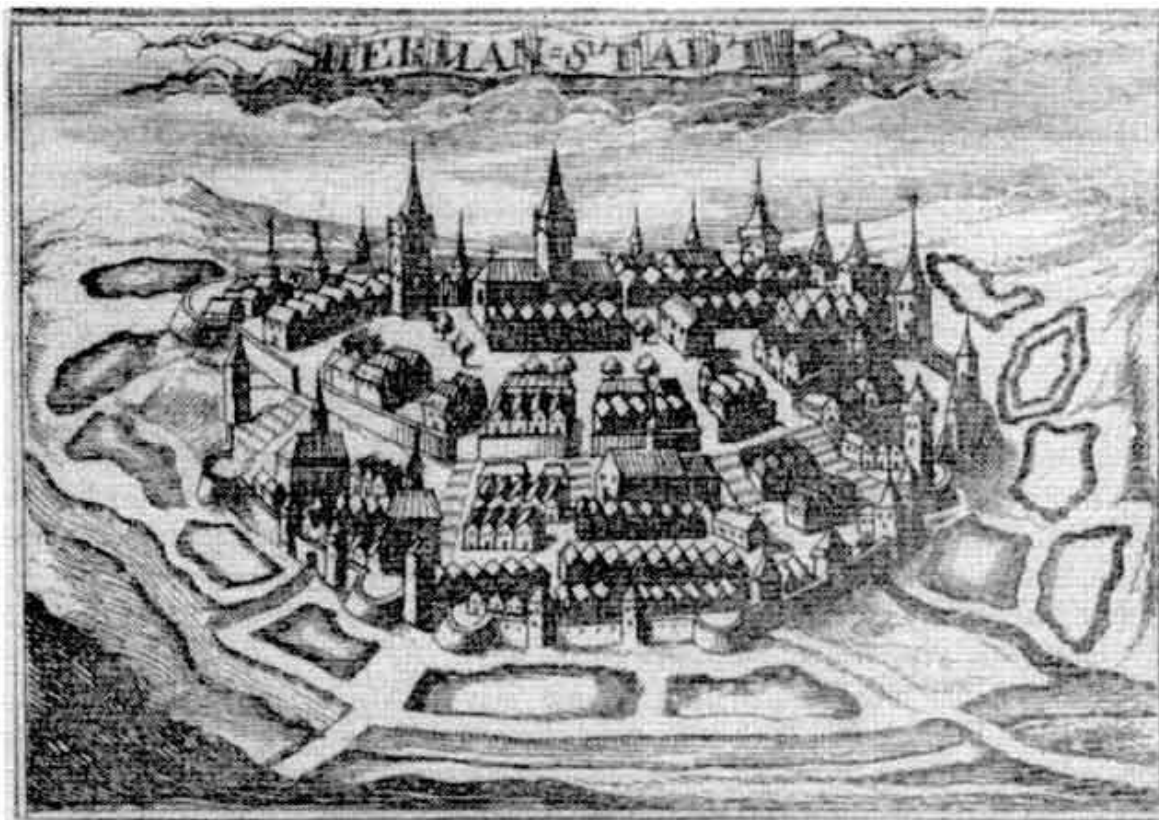

UNITAT 7: EL FEUDALISME II : LA BAIXA EDAT MITJANA (XII – XV).

Examen aproximat : 6 de maig del 2008

Comentari llibre i dossier : 9 de maig del 2008

A I Conceptes.

1. La Baixa Edat Mitjana: Introducció.
2. Economia de la Baixa E.M.: agricultura, artesanat i comerç.
3. La societat feudal a la Baixa E.M.: pagesos, artesans i la ciutat medieval.
4. La política de la Baixa E.M.: l'afermament del poder reial.
5. La cultura: les universitats i el gòtic.
6. La crisi de la Baixa Edat Mitjana.

B I Objectius didàctics.

1. Conèixer els conceptes anunciats anteriorment → saber i entendre el dossier.
2. Saber interpretar un gràfic de població → "Saps interpretar", pàgina 68.
3. Saber interpretar un mapa històric → "Saps interpretar", pàgina 69
4. Saber analitzar un plànol d'una ciutat medieval → exercici pàgina 70.
5. Saber comparar estils arquitectònics → exercici 1, pàgina 82.
6. Saber analitzar un text històric → exercici 3, pàgina 71 i exercici 4, pàgina 83.
7. Saber analitzar un llibre des d'un punt de vista històric → exercici realitzat sobre "Terra d'Oblit".

1. La Baixa Edat Mitjana: Introducció.

Al final del segle X i al llarg del segle XI es va produir un increment demogràfic notable, que va anar acompanyat d'un apreciable ressorgiment econòmic de la societat europea.

L'augment de la població va provocar que es busquessin noves terres per al conreu. Això es va fer generalment a costa del bosc (es van talar arbres), però també es van guanyar terrenys al mar i es van dessecar i drenar terrenys pantanosos. Aquest augment de la població també va fer que molta gent emigrés cap a les ciutats. Tots aquests canvis marquen la transició de l'Alta Edat Mitjana (V – XI dC) cap a la **Baixa Edat Mitjana (XI – XV dC)**.

Exercicis

- a) Explica, tot redactant, l'esquema anterior.

2. Economia de la Baixa EM: agricultura, artesanat i comerç.

2.1. L'agricultura.

El desenvolupament agrícola es va incrementar gràcies a alguns **progressos tècnics**:

- Difusió de *l'arada amb rodes i orellons*, que removia profundament la terra, l'airejava i permetia que el terra fos més porós i retingués més humitat.

-- IES SANT QUIRZE --

- *Modificacions tècniques* en els arres dels *animals de tir*. Per exemple, en els bous, el **jou** va substituir la corda que es lligava a les banyes, i en els cavalls, la **collera** va reemplaçar la corretja al voltant del coll.
- Es va experimentar el *conreu rotatori* dels cereals i els llegums per aprofitar millor els recursos de la terra. En comptes d'utilitzar una rotació biennal, s'inicià la rotació triennal.

Totes aquestes millores van influir també en l'augment de la població; per tant, l'increment demogràfic no solament és causa, sinó també conseqüència de les millores del treball del camp.

2.2. El comerç.

Totes les millores tècniques van fer que els pagesos poguessin conrear més aliments dels estrictament necessaris per la seva supervivència i per la supervivència dels estaments privilegiats. Aquests aliments sobrants s'anomenen **excedent**. L'excedent es va destinar al comerç i d'aquesta manera el comerç i el nombre de comerciants van créixer molt. El comerç es realitzava a les mercats, on s'intercanviaven els excedents. Com que els mercats es trobaven a les ciutats, això també contribuï que a les ciutats augmentaren de mida i població.

Amb el temps el **comerç marítim** va adquirir també més importància degut a les millores tècniques introduïdes en els vaixells. En un primer moment, el Mediterrani fou el mar més transitat per les rutes comercials (entre Occident i l'Imperi Bizantí) però poc a poc, l'Atlàntic (les rutes entre Anglaterra, Els Països Baixos i els Països Bàltics) anà adquirint més importància. El desenvolupament d'aquestes dues rutes va contribuir a desenvolupar dos grans centres econòmics a Europa: el **nord d'Itàlia** (Gènova, Florència, Venècia, etc.) i **Flandes** (Bruges, Gant, etc.).

2.3. L'artesanat.

L'augment de població, sumat al fet que les millores tècniques feien que ja no es necessités tanta població per treballar al camp, van permetre una nova **divisió del treball**: els pagesos només produïen aliments mentre que un nou sector, els **artesans**, produïen els productes manufacturats (roba, ceràmica, eines, etc.) que els pagesos necessitaven.

Els artesans vivien a les ciutats i en els dies de mercat, artesans, pagesos i comerciants intercanviaven productes.

Exercicis

- a) Fes el "Descobreix" i el "Te'n recordes" de la pàgina 58.
- b) Fes el "Te'n recordes" de la pàgina 60.
- c) Fes el "Saps interpretar" de la pàgina 61.

3. La societat feudal a la Baixa E.M.: pagesos, artesans i la ciutat medieval.

3.1. Els pagesos.

La millora tècnica en l'agricultura permeté que la població estigués més ben alimentada i per tant que es fes més resistent a les malalties. Foren essencialment aquests fets els que contribuïren a un gran augment de població.

Els nous i nombrosos pagesos hagueren de desenvolupar noves estratègies entre les que hem de destacar:

- Es van buscar noves terres, talant boscos, repoblant velles terres abandonades o eixugant maresmes i aiguamolls.
- Emigraren cap a les noves ciutats, on tingueren més llibertats personals – no estaven sotmesos directament a cap senyor feudal – i on començaren a treballar en l'artesanat i el comerç.

3.2. Els artesans.

Els artesans eren burgesos: habitants del *burg* o ciutat. A les ciutats, els artesans vivien en unes cases que servien d'habitatge, botiga i taller al mateix temps. Els artesans funcionaven mitjançant una estructura jerarquitzada: el **mestre artesà** era l'amo del taller, i sota d'ells hi havia els **oficials** que cobraven un sou, i sota d'aquests els **aprenents** que només obtenien allotjament i l'aprenentatge d'un ofici a canvi del seu treball.

Per controlar la producció i la qualitat dels productes, els mestres artesans de cada ofici s'organitzaven en **gremis**. Els gremis s'ocupaven de mantenir el compliment d'una sèrie de normes com vigilar el preu final o evitar que ningú exercís l'ofici sense el permís dels altres mestres.

Els artesans d'un mateix gremi solien agrupar-se per carrers de tal manera que actualment moltes ciutats, com per exemple Barcelona, tenen carrers amb el nom de les especialitats com el carrer dels adobers, argenteres, tintorers, etc.

3.3. La ciutat medieval.

Les ciutats varen engrandir-se gràcies a l'afluència de pagesos que venien a les ciutats a la recerca de feina i de majors llibertats. Les ciutats estaven sota el control directe del rei, el que significa que cap senyor feudal controlava als seus habitants. A més a més, les ciutats estaven emmurallades, protegint així els seus habitants.

Les ciutats també tenien però, els seus inconvenients. Els seus carrers eren estrets, la brutícia s'acumulava als carrers (no hi havia clavegueres) i la densitat de població feia que les malalties epidèmiques (com la pesta o el tifus) s'expandissin més ràpidament.

Com ja hem dit, els habitants de la ciutat eren els **burgesos**. Els burgesos eren homes i dones lliures que no depenien de cap senyor feudal ni estaven obligats a treballar per ell. Segons la seva riquesa podem distingir:

- Alta burgesia → formada per famílies de grans comerciants i banquers.
- Baixa burgesia → formada per mestres artesans i petits comerciants.

A la ciutat també hi havia però, gent molt més humil que tot i habitar la ciutat no eren considerats burgesos: els aprenents, oficials i els captaires. Així mateix, a les ciutats medievals també hi havia barris destinats a les vivendes dels jueus, els **calls**. Els calls es tancaven per les nits, i eren mal vistos per la resta dels ciutadans.

Exercicis

- a) Fes el “On Vivien” i els exercicis 1, 3 i 5 del “Te’n Recordes” de la pàgina 63.
- b) Llegeix el quadre “L’elogi dels oficis” de la pàgina 62 i fes els 2 exercicis.
- c) Fes el “Fixa’t bé” de la pàgina 65.

4. **La política de la Baixa E.M.: l’afermament del poder reial.**

Durant l’Alta Edat Mitjana, el rei tingué moltes dificultats per imposar-se sobre la resta dels nobles, però el creixement de les ciutats i sobretot el creixement econòmic de la burgesia oferiren als reis una oportunitat única per afirmar el seu poder.

El rei oferí als burgesos la llibertat personal per viatjar i negociar – a través de les **cartes de privilegis** – a canvi que els burgesos li paguessin els impostos directament a ell. Aquest augment econòmic, permeté que el rei tingués més diners i pogués contractar més cavallers per vèncer els altres nobles.

A partir del segle XII aquest intercanvi entre monarca i burgesos va legitimar-se, és a dir es va oficialitzar, a través d’una nova institució política: les **Corts o Parlaments**. Les Corts o Parlaments solien estar formades per representats de cadascun dels estaments, i en elles el rei es deixava aconsellar per fer lleis a l’hora que demanava diners. Tot i que en un primer moment els burgesos no podien participar a les Corts o al Parlament, poc a poc anaren participant, doncs el rei estava interessat en l’aportació econòmica que aquests podien fer.

Exercicis

- a) Fes els exercicis 1 i 3 del “Te’n recordes” de la pàgina 67.
- b) Fes el “Saps interpretar” de la pàgina 67.

5. **La cultura: les universitats i el gòtic.**

5.1.1. Les universitats.

Durant l'Alta Edat Mitjana i també durant el segle XII, a l'Europa Occidental només els clergues i alguns funcionaris sabien llegir. Però a mesura que avançava el segle XII, la millora de l'economia i el desenvolupament de la vida urbana afavorí que alguns burgesos aprenguessin a llegir per controlar millor els seus negocis. Aquest aprenentatge va efectuar-se primer sota el control eclesiàstic, però ben aviat el desig de professors i estudiants afavorí la creació de corporacions de professors i estudiants anomenades **universitats**. En un inici a la universitat s'hi estudiaven els sabers clàssics (gramàtica, retòrica, dialèctica, aritmètica, geometria, música i astronomia) però poc a poc també s'hi afegiren estudis de medicina, dret, filosofia, poètica i teologia.

5.1.2. El gòtic.

És l'art característic de l'Occident cristià que succeeix cronològicament el romànic. Neix al segle XII, època en què coexisteix amb l'estil dominant, el romànic; la seva màxima esplendor es dona entre el segle XIII i les primeres dècades del segle XVI. Va adoptar diverses variants regionals.

Són varies les característiques que varien entre el romànic i el gòtic, el romànic és menys realista, menys esvelt, menys humà, etc. Però hi ha una diferència que hem de tenir molt clara: durant el gòtic, els artistes comencen a signar les seves obres, cosa que no havien fet els romànics.

a) L'arquitectura gòtica.

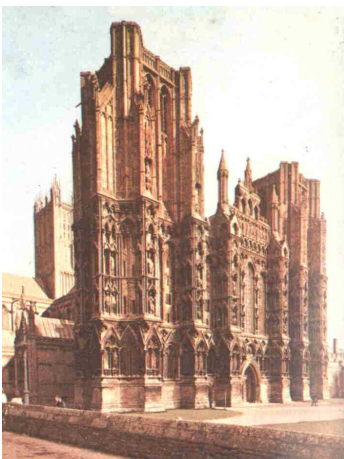

L'edifici més característic del gòtic és la catedral. La construcció de les catedrals era finançada, sobretot, pels grans comerciants i banquers – l'Alta Burgesia – que volien mostrar el seu poder econòmic.

Durant el gòtic es van desenvolupar una sèrie de noves tècniques que permeteren construir edificis més alts, esvelts i amb més

finestres. Els elements claus d'aquest nou estil són quatre:

- La utilització de l'arc apuntat o ogival, menys pesant.
- L'ús de la volta ogival formada per l'encreuament de dos arcs ogivals, que

-- IES SANT QUIRZE --

recolzen sobre quatre punts de suport, en columnes o pilars.

- L'ús a l'exterior, d'arcbotants i contraforts que reparteixen el pes.
- La utilització de vitralls de colors.

b) L'escultura gòtica.

L'escultura gòtica és molt més realista que la romànica, els personatges són més humans, proporcionats i comencen a adquirir volum i moviment.

c) La pintura gòtica.

L'augment de les finestres a les esglésies i catedrals gòtiques feu que els pintors tinguessin menys espais que pintar, per això començaren a aparèixer les pintures sobre fusta: les **taules o retaules**. Les taules es posaven darrere l'altar i tenien diferents dimensions i complexitat. Solien tenir una sèrie de "vinyetes" que representaven escenes de la història sagrada.

També són pròpies d'aquesta època les **miniatures**, dibuixos que decoraven els llibres de l'època.

La diferència iconogràfica entre romànic i gòtic es fonamenta en el fet que els personatges gòtics són molt més realistes: els rostres tenen més expressivitat i moviment. Els temes continuen sent majoritàriament religiosos però per primera vegada s'hi inclouen figures de l'època.

Exercicis

- Defineix: universitats, retaules, miniatures, arcs ogivals, volta ogivals, contraforts, vitralls.
- Fes el "Fixa't bé" de la pàgina 75 i l'exercici 4 de la pàgina 83.
- Fes el "Te'n recordes" de la pàgina 76 i el "Fixa't bé" de la pàgina 77.
- Fes l'exercici 1 de la pàgina 82 i el 3 de la pàgina 83.
- Fes el "fixa't bé" de la pàgina 78 i el "Compara" de la pàgina 79.
- Fes el "fixa't bé" de la pàgina 80 i el "Investiga" de la pàgina 81.
- Fes l'exercici 2 de la pàgina 82.

6. La Crisi de la Baixa Edat Mitjana.

Des de finals del segle XIV, Europa va viure una gran crisi agrària causada per uns anys de males collites degut al clima desfavorable. A més a més, a aquesta crisi s'hi va sumar un seguit de guerres molt freqüents entre senyors feudals i l'arribada de la Pesta Negra, una epidèmia que va provocar gran mortaldat.

Tots aquests fenòmens van fer disminuir considerablement la població i per tant, van disminuir els impostos que recaptaven els senyors feudals. Els senyors feudals van reaccionar carregant més impostos sobre els serfs que encara tenien. Aquests fets causaren que molts pagesos patissin fam. D'aquesta manera, arreu d'Europa es produïren revoltes de pagesos a les que s'hi sumaren les revoltes urbanes ja que a la ciutat la pesta i la fam encara havia estat pitjor.

Exercicis

- Explica – tot redactant –, el següent esquema.
- Fes el “Saps Interpretar” de la pàgina 58.
- Fes el “Saps Interpretar” i el “Fixa't bé” de la pàgina 69.
- Fes un comentari històric del llibre “Terra d'Oblit”.
- Omple el següent quadre resum de l'Alta i la Baixa Edat Mitjana.

Com fer un comentari històric d'un llibre.

- a) Fes una fitxa tècnica de la llibre on s'hi inclogui el títol del llibre, autors, any, editorial, país, etc.
- b) Fes un breu resum del llibre i una petita descripció dels principals personatges.
- c) Relaciona els fets que apareixen en la pel·lícula amb els fets històrics. En aquest cas, intenta respondre les següents preguntes:
 - a. Quin eren els càtars?
 - b. Quines eren les creences dels càtars?
 - c. De quina manera va lluitar l'Església catòlica contra els càtars?
 - d. Com s'acaba la història dels càtars?
- d) Intenta veure quina visió dels fets dóna el llibre: hi ha bons i dolents? Qui són els bons? I els dolents? Per tant, de part de qui es posa l'escriptor?
- e) Dóna una valoració personal del llibre: t'ha agradat? Per què?

	Baixa Edat Mitjana	Alta Edat Mitjana
Segles		
Economia		
Societat		
Política		
Cultura		
Altres		